

Moraalin kehät

Stoalaisuus oli yksi hellenistisistä filosofikouluista. Heidän eettinen opetuksensa oli varsin vaativaa ja sillä on ollut suuri vaikutus länsimaiseen ajatteluun. Stoalaiset katsoivat, että vain oma suhde tautumisemme on vallassamme eikä ulkoisilla asioilla ole moraalista merkitystä, ei esimerkiksi edes koko omaisuuden menettämisellä tai perheenjäsenen kuolemalla.

Stoalaisten mukaan hyvän elämän tavoitteena oli järjenumukainen elämä sopusoinnussa luonnon kanssa. He kävivät elämän päämäärästä pitkällistä ja tiukkaa väittelyä epikurolaisten kanssa, jotka katsoivat, että kaiken inhimillisen toiminnan motivoi viime kädessä pyrkimys nautintoon. Epikurolaisten nautinnon tavoittelu oli tosin varsin kohtuullista, he korostivat henkisiä ja pitkäkestoisia nautintoja sekä ennen kaikkea mielipahan välttämistä.

Stoalaisten ja epikurolaisten moraalinen kiistely liittyi siis tavallaan ihmisen tutkimusta koskevaan kysymykseen eli siihen, mikä alun perin saa ihmisen liikkeelle. Epikurolaisten nautinnon sijasta stoalaiset pitivät pyrkimystä itsesäilytykseen ihmistä ja eläimiä motivoivana tekijänä. Se oli heidän mielestään ihmisten ja eläinten toiminnan perustava motiivi.

Stoalaiset ylleilivät filosofisen järjestelmänsä kiistämättömällä loogisuudella ja systemaattisuudella. Niinpä he johtivat moraaliperiaatteensa ihmisen toiminnan perustavasta motivaatiosta, pyrkimyksestä itsesäilytykseen. Siten ihmisen moraalisen ajattelun lähtökohta on hän itse. Ihminen ei kuitenkaan voi tulla toimeen yksin. Etenkin pienenä lapsena hän tarvitsee läheisten huolenpitoa ja hoivaa. Ihmistä itseään laajempaan kehään kuuluu hänen perheensä. Inhimillinen elämä ei ole kuitenkaan kovin onnistunutta yksittäisinä perhe-

kuntina vaan tarvitaan laajempaa ryhmää. Näin mukaan tulevat suku ja heimo. Elintason ja työnjaon lisääntyessä ihminen tarvitsee lisäksi lähialueen muita ihmisiä, vähitellen koko kansakuntaa ja lopulta, niin kuin stoalaiset ajattelivat jo yli 2000 vuotta sitten, koko ihmiskuntaa. Koska stoalaiset ajattelivat, että maailmankaikkeus on elollinen ja järjellinen kokonaisuus, he pitivät laajimpana kehänä koko universumia.

Toinen tapa laajentaa moraalien kehää ihmiskunnan ulkopuolelle on ajatus, että ihmisten kehää seuraavalla kehällä ovat elolliset oliot, joiden edut määräytyvät kärsimys- ja nauttimiskyvyn kautta. Tämä ajatus on varsin uusi – ilmeisesti se on syntynyt vasta 1900-luvulla.

Stoalaiset kuvasivat ihmisen moraalista elinympäristöä sisäkkäisillä kehillä (kuten oheisen kalvon I/5 kuviossa). Suuri moraalinen merkitys liittyy kuvion sisäänpäin osoittaviin nuoliin. Ne liittyvät stoalaisen filosofian käsitteeseen *oikeiosis*, joka suomeksi olisi jotain sen tapaista kuin ”omaksi ottaminen” tai ”rakkaaksi tekeminen”. Ajatuksena on, että asiat tehdään moraalisesti merkittäviksi tuomalla ne osaksi omaa elinpiiriä. Eettisenä tavoitteena on *oikeiosis*ksen avulla lähentää kullakin kehällä olevat asiat aina yhtä sisemmälle kehälle. Eräät stoalaiset jopa ehdottivat, että setiä ja tätejä pitäisi puhutella äideiksi ja isiksi ja sitä kautta osoittaa läheisempää yhteenkuuluvuutta. Vaikka tämä ehdotus on sinänsä huvittava, on ajatus kehien lähentämisestä moraalisesti hyvin tärkeä. Koko ihmiskunnan saati maailmankaikkeuden sisällyttäminen omaan moraaliseen ajatteluun voi sopia paremmin stoalaiselle viisaalle kuin tavallisille ihmisille. Silti moraalien piiriin laajeneminen on arvokas tavoite jokaiselle. Se vastaa pitkälle myös eurooppalaisten moraaliteorioiden historiallista kehitystä.